

УДК 33.336.1:352

Ю. В. Біляк,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9766-4780>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.6.182

ФІНАНСОВЕ УБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Y. Biliak,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

FINANCIAL SAFEGUARDING AS A TOOL FOR THE FORMATION OF FINANCIAL SECURITY: THEORETICAL FOUNDATIONS AND THE EVOLUTION OF SCIENTIFIC APPROACHES

У статті досліджено теоретико-методологічні засади фінансового забезпечення як інструменту формування фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах зростання економічної нестабільності, трансформації фінансових відносин та посилення ризиків у сучасному економічному середовищі. Особливу увагу приділено аналізу еволюції наукової думки щодо трактування категорії фінансової безпеки, що дозволило виокремити основні етапи становлення відповідних наукових підходів та узагальнити сучасні інтерпретації цієї економічної категорії. Встановлено, що у сучасній економічній літературі фінансова безпека розглядається як багатовимірна категорія, яка характеризує здатність суб'єктів господарювання забезпечувати стабільність фінансової діяльності, ефективне використання фінансових ресурсів, підтримання платоспроможності та фінансової стійкості, а також протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Обґрунтовано доцільність використання категорії "фінансове забезпечення" як управлінського процесу, спрямованого на забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки шляхом своєчасної ідентифікації фінансових загроз, оцінювання їх потенційного впливу, вибору стратегічних орієнтирів фінансового розвитку та реалізації комплексу організаційних, фінансових і управлінських заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків. Показано, що фінансове забезпечення виступає не лише інструментом підтримання фінансової стабільності, а й важливим елементом системи стратегічного управління підприємством, оскільки забезпечує формування адаптивних механізмів реагування на зміни економічного середовища.

Доведено, що фінансове забезпечення слід розглядати як системний управлінський процес, який поєднує аналітичні, стратегічні та інструментальні компоненти управління фінансовою безпекою. Такий підхід дозволяє розширити методологічні засади дослідження фінансової безпеки, а також створює підґрунтя для формування більш ефективних механізмів управління фінансовими ризиками, підвищення адаптивності підприємств до дестабілізаційних впливів та забезпечення їх довгострокової фінансової стійкості.

Отримані результати дослідження сприяють поглибленню теоретичних засад фінансової безпеки та формуванню концептуального підходу до розуміння фінансового забезпечення як важливого інструменту забезпечення фінансової стабільності й ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Узагальнення наукових підходів до трактування зазначених категорій створює методологічну основу для подальших досліджень у сфері управління фінансовими ризиками, розроблення практичних механізмів підвищення фінансової стійкості підприємств та вдосконалення інструментарію забезпечення фінансової безпеки в умовах нестабільного економічного середовища.

The article examines the theoretical and methodological foundations of financial security as a tool for shaping the financial security of economic entities in conditions of growing economic instability, transformation of financial relations, and increased risks in the modern economic environment. Particular attention is paid to the analysis of the evolution of scientific thought on the interpretation of the category of financial security, which made it possible to identify the main stages of the formation of relevant scientific approaches and to generalize modern interpretations of this economic category. It has been established that in contemporary economic literature, financial security is considered a

multidimensional category that characterizes the ability of economic entities to ensure the stability of financial activities, the effective use of financial resources, the maintenance of solvency and financial stability, as well as counteracting internal and external threats.

The expediency of using the category of "financial security" as a management process aimed at ensuring the necessary level of financial security through the timely identification of financial threats, assessment of their potential impact, selection of strategic guidelines for financial development, and implementation of a set of organizational, financial, and managerial measures aimed at minimizing risks is substantiated.

It has been shown that financial security is not only a tool for maintaining financial stability, but also an important element of the strategic management system of an enterprise, as it ensures the formation of adaptive mechanisms for responding to changes in the economic environment.

It has been proven that financial security should be viewed as a systematic management process that combines analytical, strategic, and instrumental components of financial security management. This approach allows for the expansion of the methodological foundations of financial security research and creates a basis for the formation of more effective financial risk management mechanisms, increasing the adaptability of enterprises to destabilizing influences, and ensuring their long-term financial stability.

The results of the study contribute to the deepening of the theoretical foundations of financial security and the formation of a conceptual approach to understanding financial security as an important tool for ensuring financial stability and the effective functioning of economic entities. The generalization of scientific approaches to the interpretation of these categories creates a methodological basis for further research in the field of financial risk management, the development of practical mechanisms for improving the financial stability of enterprises, and the improvement of financial security tools in an unstable economic environment.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансове убезпечення, фінансові небезпеки, економічний конфлікт інтересів, фінансові ризики.

Key words: financial security, financial safeguarding, financial threats, economic conflict of interest, financial risks.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Аграрний сектор є важливим сегментом економіки України, забезпечує продукування значної частки ВВП, відіграє ключову роль у формуванні експортного потенціалу та стане одним із основних джерел повоєнного відновлення і зростання. З цієї причини та з огляду на те, що сьогодні з'являються загрози для аграрного сектору внаслідок виникнення та загострення чисельних економічних конфліктів, підвищення фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору має вагомое значення. До того ж через воєнні дії, руйнування інфраструктури, блокаду торговельних шляхів, скорочення обсягів діяльності тощо вплив таких конфліктів значно посилюється, внаслідок чого фінансова безпека аграрних суб'єктів господарювання набуває критично важливого значення для їхнього виживання та майбутнього розвитку. Саме тому вивчення та розвиток наукових, методологічних і практич-

них засад її забезпечення є актуальною проблемою, що має високу наукову і практичну цінність.

Посилення "фінансової безпеки", як й інших аспектів захисту економіки та соціуму, як то правового, ресурсного, енергетичного, продовольчого, екологічного тощо, в усі часи була непересічним завданням державної політики та ціллю управлінських рішень в бізнесі. Однак із початком війни у 2014 р. для України вона набула особливого сенсу, а після широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. безперечно стала одним із найважливіших питань виживання національного господарства та критерієм для успішного ведення бізнесу. Таким чином, проблематика впливу економічних конфліктів на фінансову безпеку суб'єктів господарювання аграрного сектору залишається недостатньо дослідженою, що ускладнює формування ефективних підходів до фінансового убезпечення та врегулювання конфліктних ситуацій у сфері економічних відносин. За цих умов актуальність дослідження процесу фінансового убезпечення зумовлена зростанням рівня

фінансових ризиків, загостренням економічних конфліктів інтересів та нестабільністю економічного середовища, що посилює потребу у розробленні дієвих механізмів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розвиток наукової думки щодо вивчення сутності фінансової безпеки, особливостей та чинників її формування, складових і характеристик, методів й механізмів забезпечення, фінансової політики держави та фінансової поведінки суб'єктів господарювання як предикторів забезпечення має тривалу історію як у вітчизняній, так і в іноземній науковій літературі. Серед авторів, здобутки, яких варто особливо підкреслити: Т. Васильцев, С. Мочерний, К. Горячова, А. Пекин, Є. Рудніченко, А. Ільїна, О. Губа, Ю. Поповіченко, І. Плетникова, В. Ячменьова, А. Задоя, Н.Н. Пойда-Носик та інші [1—32].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження теоретичних засад фінансового забезпечення як інструменту формування фінансової безпеки суб'єктів господарювання, узагальнення еволюції наукових підходів до трактування категорії фінансової безпеки та обґрунтування ролі фінансового забезпечення у забезпеченні фінансової стійкості та протидії фінансовим загрозам.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття "безпеки" почало використовуватись ще з XVII—XVIII ст., коли у країнах Європи виникла і поширилась ідея про те, що провідним виправданням існування держави є забезпечення суспільного добробуту та безпеки людей. З огляду на це, розуміння безпеки передбачало усвідомлення двох взаємопов'язаних аспектів: з одного боку — утворення такого стану чи ситуації спокою, коли реальна небезпека просто відсутня, з іншого боку — це утворення певних матеріально-економічних або політичних умов та відповідних соціальних інститутів, які здатні їх забезпечувати та зберігати.

Під час однієї з найпотужніших економічних криз в історії у 30-х рр. XX ст. сформувався поняття "національної безпеки", як певної сукупності умов та чинників, що забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя і здоров'я усіх його громадян.

Особливого поширення цей термін набув після Другої світової війни, коли тісно пов'язувався насамперед з військовою безпекою. Згодом виникло поняття "міжнародної економічної безпеки", коли у 1985 р. на 40-й сесії Генеральної асамблеї ООН була прийнята резолюція "Міжнародної економічної безпеки".

Серед науковців колектив авторів на чолі із Т. Васильцевим найбільш вдало виділив сім базових етапів еволюції поняття "безпеки", як економічної категорії:

1 етап — Прийняття закону "Про національну безпеку" (США, 1934 р.), в якому головною метою було збереження економічної самостійності країни та підвищення якості життя;

2 етап — Створення міжнародної асоціації забезпечення міжнародної економічної безпеки розвинених країн світу (1940—1960 рр.);

3 етап — Прийняття Стратегії економічного методу забезпечення національної безпеки в країнах Західної Європи;

4 етап — Декларування принципів міжнародної економічної безпеки ООН для забезпечення комплексного підходу до вирішення міжнародних проблем й взаємовідносин;

5 етап — Розпад Радянського Союзу та перехід його країн-учасниць до ринкових умов господарювання;

6 етап — Прийняття країнами колишнього Радянського Союзу нормативно-правових актів з питання забезпечення національної економічної безпеки, що створює умови для формування механізму забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від погроз;

7 етап — Прийняття програмно-цільових документів в розвинутих країнах світу, що забезпечують економічну безпеку бізнесу, головною метою якого стало формування цивілізованого конкурентного середовища [1].

Загалом початково поняття "безпека", як і "фінансова безпека", досліджувалися здебільшого на макроекономічному рівні і лише частково — з позиції забезпечення окремих галузей економіки, сфер економічної діяльності та напрямів бізнесу, регіонів, окремих бізнес-суб'єктів. Однак згодом у теоретичній площині постало питання щодо доцільності виділення фінансової безпеки взагалі як окремого предмету дослідження. Як наслідок — упродовж останніх десятиліть використання поняття "безпека" набуло значного поширення в економічній науці і практиці. Зазвичай його пов'язують з відсутністю загроз, шкоди, небезпек, з таким станом чи ситуацією, які можна охарактеризувати як надійні, незагрозливі. Нині одностороннього тлумачення терміну не існує. Од-

нак, досліджуючи розвиток наукової думки щодо трактування поняття "безпека", можна виділити доволі багато спільних рис, подібність підходів, а також особливості сприйняття цього феномену різними науковцями.

Так, С. Мочерний із співавторами розуміють безпеку як "стан захищеності певного об'єкта або суб'єкта від різних загроз та наявність комплексу відповідних заходів для усунення таких загроз" [2]. Подібно до такого трактування вчені доволі часто під поняттям безпеки розглядають сукупність умов і факторів забезпечення незалежності та стабільності економіки чи окремого суб'єкта, їхньої здатності до постійного зростання, оновлення, удосконалення тощо. Однак, дослідження етимології "безпеки" дозволяє виокремити такі відмінні підходи у його трактуванні:

- рівень захищеності бізнесу, суб'єктів господарювання, людини, суспільства, держави, а також їхніх інтересів від фактичних або ймовірнісних загроз екзогенного чи ендогенного характеру;

- відсутність такого рівня ризику, який є неприпустимим і здатним завдати значної шкоди;

- стан соціуму або економіки за якого вони в цілому, їхні елементи або структури захищені від будь-яких загроз;

- система суспільних відносин між суб'єктами в економіці та соціумі, за якої їхні інтереси захищені достатньою мірою;

- система юридичних норм, які регулюють суспільні відносини з метою забезпечення громадського спокою, захисту особистої недоторканності, охорони власності, створення належних умов праці та відпочинку, а також підтримки ефективного функціонування державного апарату тощо.

У понятті "безпека" важлива роль відводиться наявності чи відсутності "загрози" як події, що впливає на діяльність чи стан суб'єктів господарювання. Як форму небезпеки власне "загрозу" розглядають К. Горячова [3], А. Пекін [4]. Автори наголошують, що перехід з можливості небезпеки у дійсність є загрозою, тим самим стверджуючи про загрозу, як джерело небезпеки, що цілком виправдано. Зокрема К. Горячова під загрозою вбачає перехід з можливостей у реальну здатність негативно впливати на діяльність суб'єкта господарювання [3], тим самим фіксуючи (окреслюючи) зовнішні або внутрішні фактори потенційно негативної дії. Є. Рудніченко зауважує, що загроза є наслідком небезпеки у вигляді об'єктивізованого чинника потенційно негативної дії, а не її формою [5]. А. Львіна та О. Губа вказують, що загроза створює небезпеку інтересам різних

суб'єктів [6]. Т. Васильців та Ю. Поповіченко [7] визначають загрозу як певний конфлікт цілей суб'єкта господарювання із зовнішнім середовищем або внутрішньою структурою та алгоритмами його функціонування.

Оригінальний погляд на суть "загроз" представила І. Плетникова, яка під загрозою розуміє найбільш конкретну і безпосередню форму небезпеки, за якої суб'єкт економічних відносин неминуче зазнає несприятливих наслідків, якщо не вживати заходів для їх запобігання [8], а В. Ячменьова, — результат неконтрольованого збігу обставин, умов і подій зовнішнього середовища, які підприємства сприймають як реальність і безвихідні ситуації. У таких випадках, за наявності ресурсних резервів, необхідно усунути ці обставини або навчитися співіснувати з ними, якщо їм не можна запобігти [9].

Іншою стороною багатокутника "безпека" виступає ризик, який за визначенням С. Лаптева є наслідком впливу загроз на господарську діяльність суб'єктів підприємництва [10]. Натомість на думку Н.Н. Пойда-Носик із співавторами ризику генерують потенційну можливість завдати шкоди суб'єкту господарювання [11]. Автори зазначають, що саме ризику виступають джерелом загроз.

Найістотнішим проявом небезпеки в економіці виступає феномен "кризи", що з активізацією світових глобалізаційних процесів набув широкого розповсюдження та викликав інтерес у науковців, перш за все економістів. Так, А. Задоя акцентує увагу на тому, що неналежний стан безпеки провокує появу кризи, тому у такий спосіб криза виступає найбільш глибоким станом небезпеки [12].

У загальному понятті "безпека" зазвичай виділяються її чисельні різновиди — економічна, фінансова, енергетична й багато інших. Коли мова йде про аграрний сектор найчастіше виникає поняття "продовольчої безпеки". Адже саме цей сегмент економіки держави відповідальний за постачання на ринок сільськогосподарської продукції та харчових продуктів для населення. Як показує досвід, ця сторона забезпечення в сучасному світі на тлі поширення військових конфліктів, пандемій, руйнування логістичної інфраструктури, блокад та різноманітних криз залишається вагомим напрямом наукових пошуків. Його вивченню присвячені праці Р. Мудрака, О. Нестерчук, О. Шубравської, І. Румика, І. Савенко, О. Бендасюк, С. Іванова та інших. Автори вказують на міцний зв'язок продовольчої та фінансової безпеки, адже порушення першої безпосередньо відбивається на фінансових витратах та

стані другої через збільшення витрат на продукти харчування, посилення соціальної напруги та нестабільності, унеможливлення економічного розвитку тощо.

Однак більшої значимості у наукових дослідженнях фінансової безпеки набуває вивчення іншої, ще більш пов'язаної категорії — "економічна безпека", яка вирізняється більш широкою спектральністю тлумачень. В українській науці економічна безпека зазвичай трактується як ключова характеристика економічної системи, що визначає її спроможність забезпечувати нормальні умови життєдіяльності, стабільний розвиток національної економіки та реалізацію національно-державних інтересів. У таких умовах негативного впливу увага приділяється захисту не лише національних, але й регіональних, місцевих та індивідуальних соціально-економічних інтересів.

На думку І. Сосновської, економічна безпека є універсальною економічною категорією, що відображає стан захищеності суб'єктів соціально-економічних відносин на різних рівнях їх функціонування від держави до окремого громадянина. У контексті діяльності підприємства економічну безпеку доцільно трактувати як такий стан його функціонування, за якого забезпечується захищеність від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність своєчасно реагувати на загрози, нейтралізувати їх наслідки або адаптуватися до змінних умов господарювання [13]. При цьому В. Корінев переконаний, що економічна безпека системи нижчого порядку (наприклад, галузі, регіону, підприємства тощо) має бути органічно включеною в систему економічної безпеки вищого порядку (наприклад, держави, галузі тощо). Крім того, забезпечення економічної безпеки має бути одним із найважливіших пріоритетів як господарської діяльності суб'єктів бізнесу, так і регулюючого впливу держави [14].

У чисельних дослідженнях проблем економічної безпеки у роботах С. Дробязко, О. Грибіненко, Т. Зубко, Г. Ситника та інших економічна безпека визначається як стан стабільного розвитку економіки, за якого вплив зовнішніх і внутрішніх негативних чинників зведено до мінімуму. Чим вищий рівень економічної безпеки, тим менше факторів потрібно враховувати під час аналізу поточного стану, що спрощує прогнозування довгострокових перспектив розвитку. На основі цього визначення можуть визначатися цілі, завдання та функції, а також розроблятися критерії й показники економічної безпеки. І. Власенко, Т. Дуюнова, С. Козловський, В. Криленко, С. Урба зазнача-

ють, що економічна безпека аграрної галузі, як система економічних інтересів, полягає у знаходженні механізмів компромісу між захистом національних інтересів, гарантуванням продовольчої безпеки та управлінням ризиками, що забезпечує стабільне функціонування аграрного сектору.

Економічну безпеку аграрного сектора економіки необхідно розглядати як функціональну систему, що відображає взаємодію між учасниками аграрних відносин. При цьому необхідно враховувати залежність від загроз і розуміти, що діяльність суб'єктів може мати різну спрямованість, що іноді призводить до порушення порогових значень загроз. Економічна безпека, по своїй суті, є комплексом взаємопов'язаних систем, які відображають роботу окремих елементів економічної системи.

Фінансова безпека є однією з основних складових економічної безпеки, що показує рівень захисту критично важливих інтересів суб'єктів у фінансовій сфері від впливу різноманітних негативних факторів (загроз). М. Єрмошенко та К. Горячева підкреслюють, що фінансова безпека є невід'ємною складовою економічної безпеки держави, оскільки фінансова система є основою будь-якої економіки, а фінанси можна порівнювати з кровоносною системою економіки країни [15].

Потрібно відзначити, що як "безпека" у широкому розумінні цього слова та "економічна безпека", так поняття "фінансова безпека" в науковому дискурсі розглядається з точки зору держави, окремих галузей та секторів економіки, регіонів, суб'єктів господарювання, домогосподарств та інших суб'єктів та економічних систем.

Попри широку уживаність дефініція "фінансова безпека" також не має єдиного визначення в науковій думці. Фінансову безпеку, за визначенням окремих авторів, розглядають як стан фінансової системи, що характеризує її здатність протистояти негативним впливам або, принаймні, забезпечити ефективне функціонування. Вона створює сприятливі фінансові умови та ресурси для підтримки стійкості й ефективності, сприяючи збереженню цілісності та єдності економічної системи, що є важливим для успішного протистояння як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам.

С. Тітова зазначає, що фінансова безпека є синтетичним індикатором, який відображає поточний фінансово-господарський стан і перспективи технологічного та фінансового розвитку [16]. Це підкреслює її універсальність і актуальність для будь-якого суб'єкта господарювання незалежно від форми власності, масштабу діяльності чи галузевої власності.

У процесі дисертаційного дослідження було проаналізовано значну сукупність наукових джерел на предмет трактування поняття "фінансова безпека". У процесі аналізу наукової думки було встановлено, що в сучасних умовах фінансова складова є ключовим чинником, який вибирає безпеку та життєздатність практично будь-якої системи, незалежно від рівня. Фінансова безпека, за своєю суттю, являє собою такий стан фінансової системи, фінансових інститутів та інструментів, для якого забезпечується надійний захист національних економічних інтересів та інтересів суб'єктів господарювання. Вона допомагає гармонійному та соціально орієнтованому розвитку національної економіки, її складових, фінансової системи та всього комплексу фінансових відносин і процесів у державах, галузях, регіонах і міжгосподарських взаємодіях. Фінансова безпека також включає готовність і здатність створювати механізми реалізації та захисту фінансових інтересів, забезпечуючи при цьому соціально-політичну стабільність суспільства й економіки. Стан фінансової безпеки забезпечує рівень розвитку реального сектора економіки, а також впливає на виробництво та всі інші аспекти й забезпечує безпеку.

Поняття фінансової безпеки є настільки ж широким, як і розуміння фінансів як економічної категорії. Як уже зазначалося, на сьогодні немає єдиного загальноприйнятого визначення поняття "фінансова безпека". Існуючі визначення охоплюють лише окремі аспекти фінансової безпеки та не можуть вважатися її однозначним і вичерпним трактуванням. Вітчизняні дослідження фінансової безпеки спочатку зосереджувалися на державному рівні, проте згодом стало зрозумілим, що її забезпечення неможливе без гарантування фінансової стабільності окремих економічних суб'єктів. Тому у дослідженні було приділено увагу формуванню безпеки на обох рівнях економіки.

Фінансова безпека держави включає як внутрішній, так і зовнішній аспекти. Зовнішній утворюється переважно за рахунок фінансового суверенітету країни, незалежності її фінансової системи від міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. Однак, потрібно враховувати, що в умовах глобалізації абсолютна фінансова незалежність поняття доволі відносна, адже нині рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків підвищується, посилюється мобільність та інтенсивність обігу капіталу, грошові потоки і аналоги грошей (як то кріптовалюти) не

підпорядковуються національним урядам або інституціям повною мірою тощо.

Внутрішня складова фінансової безпеки, своєю чергою, залежить від якості правової, організаційної та інституціональної бази держави, політичної стабільності, рівня ризиків ринкової кон'юнктури, масштабів тіньової економіки та рівня корупції в країні.

У дослідженнях О. Барановського [17] фінансова безпека економіки визначена як ключова державна складова безпеки, проте вона розглядається багатоаспектно, з урахуванням таких питань, як грошовий обіг, інфляційна та бюджетна безпека, борг, валютні відносини, інвестиції тощо. О. Барановський пропонує також широкий набір критеріїв для класифікації видів фінансової безпеки та пов'язаних із ними загроз. При цьому науковець особливу увагу приділяє проблемі відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, а поняття "фінансова безпека підприємства" трактує як синтезовану, інтегровану з ключовими характеристиками категорії, що об'єднує "економічну безпеку підприємства" та "фінансову безпеку підприємства". В свою чергу М. Єрмошенко проаналізував взаємозв'язки економічної незалежності України з політичними та правовими аспектами державності, оцінив місце і фінансову безпеку в структурі національної безпеки та міжнародної економічної безпеки країни, а також дослідив понятійний апарат, принципи та методи, пов'язані з цією сферою.

Г.А. Пастернак-Таранушенко висловив думку, що по-суті фінансова безпека — є видом безпеки, що впливає на всі сектори економіки держави [18]. У дослідженні поняття екосистейту — науки про формування економічної безпеки держави — науковець застосував широкий спектр сучасних інструментів, зокрема синергетику, квалідретрію, крементацію, теорію потенційних конфліктів тощо. Водночас реалії світових глобалізаційних процесів свідчать на користь динамічності практично будь-якої категорії економічної теорії, зокрема й досліджуваної нами. О. Тихонова трактує фінансову безпеку як стан, за якого відсутні ризики, здатні завдати неприпустимої шкоди фінансовій системі держави [19], акцентуючи увагу на тісному кореляційному зв'язку між фінансовою безпекою на будь-якому рівні та державою. А.І. Сухоруков, О.Д. Ладюк називають фінансовою безпекою держави захищеність її фінансових інтересів, коли стан та міцність бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем утворює для держави спроби ефективно формувати, зберігати та

раціонально використовувати фінансові ресурси, що в кінцевому підсумку забезпечує соціально-економічний розвиток країни [20].

Таким чином, у межах комплексного, багатовимірного підходу фінансова безпека розглядається як стан надійного захисту фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових взаємозв'язків, що передбачає підтримання автономності, стабільності та стійкості фінансової системи держави за умов дії як внутрішніх, так і зовнішніх деструктивних чинників і загроз. Водночас фінансова безпека визначається здатністю фінансової системи забезпечувати результативне функціонування національної економіки та створювати передумови для її сталого й довгострокового розвитку.

В економічних джерелах зустрічаються трактування поняття фінансової безпеки реального сектору економіки, зокрема запропоноване Н. Юрків [21], що уже утворює підґрунтя для розгляду дефініції на рівні галузей чи регіонів. При цьому автор також виділяє внутрішній і зовнішній аспект фінансової безпеки. Потрібно підкреслити, що саме стан безпеки підприємницького сектору є центральним елементом загальної системи безпеки, оскільки результативність його забезпечення безпосередньо впливає не лише на рівень захищеності окремої особи, а й на безпеку галузей, регіонів та держави загалом.

У науковій літературі поняття "фінансова безпека підприємства (суб'єкта господарювання)" є ширшим поняттям, яке дає глибшу характеристику конкретним загрозам підприємству. Одне із базових визначень цього поняття було запропоновано І. Бланком [22]. При цьому науковець висвітлює теоретичні засади управління безпекою, виділив завдання та функції, запропонував методологічний інструментарій. Якщо І. Бланк пов'язав фінансову безпеку з фінансовим станом підприємства, то О. Марченко [23] більше зважає на стан фінансових ресурсів, що безпосередньо визначає здатність підприємства до фінансового маневрування та забезпечення ритмічного і ефективного операційного процесу.

О.Є. Гудзь акцентує, що фінансова безпека підприємств галузі полягає у діагностиці економічних можливостей, метою якої є встановлення відхилень від нормального фінансового стану й причин, які є чинниками негативних процесів [24]. В свою чергу В. Прокопишак, К. Васьківська, І. Петрик, С. Ярмольський схильні ототожнювати безпеку з управлінням ризиками та захистом від зовнішніх загроз. А Грушко, С. Лаптев, А. Кошембар зосередили

увагу на податкових аспектах фінансової безпеки суб'єктів господарювання [25].

О. Ляшенко [26] узагальнює основні властивості фінансової безпеки, серед яких комплексність, ієрархічність, системна орієнтованість, стабільність, гнучкість, адаптивність і емерджентність. Водночас він виділяє специфічні особливості, такі як детермінованість, нормативно-правова регульованість, уразливість і часткова керованість, що "успадковані" від економічної безпеки.

О. Ареф'єва та Т. Кузенко [27] розглядають фінансову безпеку через призму ефективності використання ресурсів, тоді як Т. Кузенко, В. Прохорова та Н. Сабліна в цілому підтримуючи цей же підхід розширюють спектр цих ресурсів.

А. Загородній і Г. Вознюк [28] характеризують фінансову безпеку як захищеність фінансових інтересів і забезпеченість фінансовими ресурсами. Тобто досить часто науковці ототожнюють фінансову безпеку за станом або комплексом умов захисту певної економічної системи чи її життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз.

У науковій літературі також зустрічаються інші підходи до трактування категорії безпеки. Зокрема, О. Колісник розглядає безпеку як здатність системи до сталого розвитку та самовідтворення, що передбачає її спроможність підтримувати стабільність функціонування, зберігати внутрішню цілісність і забезпечувати адаптацію до змін зовнішнього середовища. На довгостроковий характер категорії "фінансова безпека" звертає увагу М. Білик. Також досить часто в дослідженнях фінансової безпеки, наприклад О. Підхормого, певна увага приділяється врахуванню роботи інституцій, впливу культурних чинників, інформаційному середовищу [29]. О. Захаров розглядає фінансову безпеку з точки зору здатності суб'єкта господарювання самостійно реалізовувати власну політику та стратегію діяльності. С. Васильчак, Б. Бричка, Т. Музика, Н. Доманська визначають, що фінансова безпека підприємства це якісна характеристика його фінансової системи, яка відображає достатній рівень фінансових ресурсів для забезпечення нормального функціонування, а також рівень захищеності та здатність протидіяти негативним впливам як внутрішнього, так і зовнішнього середовища [30].

За результатами досліджень виявлено, що проблеми фінансової безпеки доцільно досліджувати, передусім, в контексті інтересів різних суб'єктів, а не з погляду на збереження

окремих елементів їхнього функціонування. Варто також поділяти підходи до систематизації поняття фінансової безпеки, запропонованої Т. Шабатуром, Д. Тихолаз та І. Бумба, які виокремили базові підходи до її трактування: стратегічний, ресурсно-функціональний, системний, ринковий, кримінальний, гармонізаційний. Хоча цілком прийнятним залишається й підхід О. Тихонової [19], яка схиляється до більш простого групування наукових підходів, а саме функціонального, інституціонального та комплексного. Але таке групування не дає змогу повною мірою охопити всю багатогранність фінансової безпеки, як ключової категорії сучасної економічної теорії. Водночас, варто звернути увагу, що О. Тихонова виокремлює також біхевіористський (поведінковий) підхід.

Поряд з тим, частина дослідників вважають, що необхідним є комплексне визначення сутності фінансової безпеки з урахуванням усіх сторін її прояву.

Перший підхід до трактування фінансової безпеки підприємства представлений у наукових працях І. Багровецької, К. Горячевої, М. Єрмошенка, Є. Івашини, Л. Козак, Л. Некрасенко, Ю. Рибалки, І. Чібісової та інших дослідників. Найбільш узагальнене відображення цього підходу міститься у працях І. Багровецької та Л. Козак, які розглядають фінансову безпеку підприємства як важливу складову економічної безпеки, що ґрунтується на фінансовій незалежності, ефективності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. При цьому її стан відображається через систему критеріїв і показників фінансового стану підприємства, які характеризують збалансованість фінансових ресурсів, достатній рівень ліквідності активів та наявність необхідних фінансових резервів для забезпечення стабільного функціонування і розвитку [31].

Інший підхід представлений у працях О. Арф'євої, А. Єпіфанова, В. Мунтіяна, Т. Кузенко, Ю. Кракоса та інших дослідників. У межах цього підходу фінансова безпека підприємства пов'язується передусім із його здатністю самостійно формувати та реалізовувати фінансову стратегію, узгоджену з цілями корпоративного розвитку, а також ефективно функціонувати в умовах невизначеності та загострення конкурентної боротьби.

Третій підхід відображений у наукових працях І. Бланка, О. Воробйової, О. Пономаренка, О. Гудзь, І. Нартової, Я. Кіріченка та інших учених, які розглядають фінансову безпеку як комплексну характеристику стану фінансової системи підприємства. Зокрема, І. Нартова та

Я. Кіріченко визначають фінансову безпеку підприємства як такий стан його фінансів, за якого забезпечується оптимальне поєднання фінансових інструментів, механізмів і сервісів, що використовуються у господарській діяльності, а також належний рівень їх функціонування. За такого стану підприємство здатне ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім дестабілізуючим впливам, реалізовувати власні фінансові інтереси та стратегічні орієнтири, мобілізуючи необхідні фінансові ресурси і підтримуючи довгострокову стабільність розвитку. Отже, фінансова безпека виступає багатогранною економічною категорією, яка відображає здатність підприємства зберігати стабільність функціонування та забезпечувати ефективний розвиток в умовах підвищених ризиків господарювання.

В свою чергу четвертий підхід, на нашу думку, найбільш вдало інтерпретовано у працях Я. Мулик, яка розглядає фінансову безпеку підприємства як такий стан надійної охорони його фінансових інтересів у межах усіх рівнів фінансових взаємодій від дії внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих чинників, що створює умови для збереження підприємства та забезпечує можливість його стабільного функціонування і розвитку як у короткостроковому, так і в довгостроковому вимірах [32].

П'ятий підхід представлений у дослідженнях О. Кириченко, І. Кудрі та інших науковців, де фінансова безпека підприємства розглядається як активна управлінська функція. Вона полягає у системному виявленні, оцінюванні та нейтралізації фінансових ризиків, а також у комплексному захисті економічних інтересів підприємства від дії як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Реалізація такого підходу спрямована на забезпечення безперервності та стабільності розвитку підприємницької діяльності й створення передумов для сталого зростання власного капіталу у поточному та довгостроковому горизонтах.

Узагальнення наведених підходів дає підстави визнати їх наукову обґрунтованість, водночас найбільш доцільним видається інтегрований підхід до трактування фінансової безпеки підприємства. У такому розумінні вона постає як стан фінансової системи суб'єкта господарювання, що забезпечує здатність ефективно протидіяти наявним і потенційним загрозам завдяки раціональному управлінню капіталом та фінансовими ризиками у процесі діяльності. Проведений аналіз свідчить, що попри відмінності у формулюваннях, більшість науковців розглядають фінансову безпеку

крізь призму фінансової стійкості, захищеності від загроз або їх поєднання, що стало підґрунтям для формування авторського визначення, яке акумулює ключові положення досліджених підходів.

Отже, узагальнюючи вищевикладене фінансову безпеку суб'єкта господарювання доцільно розуміти як такий його фінансово-економічний стан, за якого забезпечене збалансування його фінансових інструментів, досягнуто достатній рівень його фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності, уможливується здатність забезпечувати власні фінансові інтереси та протистояти загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища.

Поряд з тим, з огляду на дослідження у дисертаційній роботі взаємозв'язку фінансової безпеки з виникненням та посиленням економічних конфліктів потрібно акцентувати увагу на наступному. Поряд із власне терміном "фінансова безпека" нині в науковій літературі та практиці поступово впроваджується поняття "фінансове забезпечення", що на нашу думку цілком виправдане. Попри його доволі широке вживання поки що науковці не наводять чітке і однозначне визначення цього терміну. По результатах дисертаційного дослідження було встановлено, що фінансове забезпечення можна розглядати як: 1) процес, 2) дію, 3) сукупність або комплекс заходів впливу.

На нашу думку під фінансовим забезпеченням суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки доцільно розуміти процес, що включає етапи визначення, аналізу та оцінювання фінансових небезпек, спричинених економічними конфліктами; ідентифікації оптимальної стратегії фінансової безпеки з огляду на особливості функціонування та управління суб'єктом господарювання; розробки, планування та реалізації сукупності заходів з фінансового забезпечення; побудови системи ефективного моніторингу і контролю за реалізацією управлінських рішень у сфері фінансового забезпечення.

Фінансове забезпечення має включати в себе заходи з вирішення чи врегулювання економічних конфліктів суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки, які впливають, а іноді й безпосередньо визначають їхню фінансову безпеку. На кожному з визначених етапів фінансового забезпечення потрібно використовувати низку методів та інструментів впливу, а також враховувати який з механізмів досягнення належного рівня безпеки та яка фінансова стратегія буде використовуватися аграрним суб'єктом господарювання.

Для досягнення стабільності процесів фінансового забезпечення перш за все необхідно визначити й систематизувати ті економічні конфлікти, які нині стали найбільш актуальними для суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України, а також визначити суть та особливості їхнього впливу на фінансову безпеку. А в цілому узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що всебічне дослідження теоретичних основ поняття фінансової безпеки підприємства може стати основою для подальших наукових досліджень у цій сфері.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволило узагальнити теоретичні підходи до трактування фінансової безпеки та обґрунтувати доцільність використання категорії фінансового забезпечення як інструменту її формування. Встановлено, що в умовах зростання економічної нестабільності, посилення фінансових ризиків та загострення економічних конфліктів інтересів питання забезпечення належного рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, зокрема в аграрному секторі економіки, набуває особливої актуальності. Фінансова безпека аграрних підприємств виступає важливим чинником стабільного функціонування національної економіки, оскільки рівень їх фінансової стійкості безпосередньо впливає на продовольчу безпеку, інвестиційну привабливість галузі, а також на економічну стабільність держави в цілому. У цьому контексті підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств є важливою передумовою забезпечення економічної стійкості країни, посилення її фінансового потенціалу та формування ресурсної бази для повоєнного відновлення і подальшого розвитку.

У результаті дослідження обґрунтовано, що фінансове забезпечення доцільно розглядати як системний управлінський процес, спрямований на формування та підтримання належного рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Запропоновано трактувати фінансове забезпечення як чотириетапний процес, зорієнтований на попередження, врегулювання або мінімізацію наслідків економічних конфліктів та пов'язаних із ними фінансових небезпек. Такий процес передбачає: визначення, аналіз та оцінювання фінансових небезпек, спричинених економічними конфліктами; ідентифікацію оптимальної стратегії фінансової безпеки з урахуванням специфіки функціонування та управ-

ління суб'єктом господарювання; розроблення, планування і реалізацію комплексу заходів фінансового забезпечення; формування системи моніторингу та контролю за реалізацією управлінських рішень у сфері забезпечення фінансової безпеки.

Доведено, що впровадження системного підходу до фінансового забезпечення дозволяє підвищити ефективність управління фінансовими ризиками, своєчасно ідентифікувати фінансові небезпеки та формувати дієві механізми реагування на дестабілізаційні впливи зовнішнього і внутрішнього середовища. Це сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємств, зміцненню їх конкурентоспроможності та забезпеченню стабільності фінансових результатів у довгостроковій перспективі.

Таким чином, фінансове забезпечення виступає важливим інструментом формування фінансової безпеки суб'єктів господарювання, оскільки забезпечує системне поєднання аналітичних, стратегічних та управлінських механізмів протидії фінансовим загрозам. Подальші наукові дослідження у цьому напрямі доцільно спрямувати на розроблення методичних підходів до оцінювання ефективності механізмів фінансового забезпечення, удосконалення інструментарію управління фінансовими ризиками та адаптацію відповідних моделей до специфіки функціонування підприємств аграрного сектору економіки.

Література:

1. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В.І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. Львів: Ліга-Прес, 2012, 386 с., URL: http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/mono_2012-d47ce.pdf.
2. Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / за ред. С. В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с.
3. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. Економіст. 2003. № 8. С. 65—67.
4. Пекін А. Фінансовий аналіз підприємства: теоретичні та прикладні аспекти: Монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 280 с.
5. Рудніченко Є. М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2013. № 25 (1). С. 188—195. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/estepri_2013_25\(1\)_23/](http://nbuv.gov.ua/UJRN/estepri_2013_25(1)_23/).
6. Ільїна А. В., Губа О. І. Загрози економічній безпеці держави в контексті митного оподаткування. Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. 2012. № 2. С. 82—88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_13.
7. Васильців Т. Г., Поповіченко Ю. А. Стратегічні засади політики забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 33. С. 262—268. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_33_33.
8. Плетникова І.А. Підходи до визначення сутності й величини інтелектуального капіталу залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості. № 29, 2010. С. 272—277.
9. Ячменьова В. М., Османова З. О. Сутність понять "адаптація" та "адаптивність". Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2010. № 684: Проблеми економіки та управління. С. 346—353.
10. Лаптев М.С. Вплив факторів внутрішнього середовища на економічну безпеку приватного закладу вищої освіти. Вчені записки Університету "КРОК". Серія "Економіка". 2018. № 3 (51). С. 181—186. URL: <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/86>.
11. Пойда-Носик Н. Н., Бачо Р. Й., Потокі Г. Ф., Макарович В. К. Концептуальні засади забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні. Бізнесінформ. 2021. № 8. С. 162—172.
12. Задоя О. А. Формування конкурентного середовища на залізничному транспорті України. Економіка та управління національним господарством. 2021. № 62. С. 28—33.
13. Сосновська І. М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. Ефективна економіка. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4303>.
14. Корінев В.Л. Проблеми економічної безпеки галузей вітчизняної економіки на сучасному етапі їх розвитку. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2012. № 4. С. 44—48.
15. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ: Київ. нац. торг.-екон. унт. 2001. 309 с.
16. Тітова С. П. Основи формування фінансової складової економічної безпеки аграрних підприємств. Економіка АПК. 2010. № 9. С. 96—101.
17. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми за-

безпечення). Київ: Київський національний торговельно-економічний ун-т. 2004. 760 с.

18. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: монографія. Київ: Київський ек-ний інститут менеджменту, 2003. 320 с.

19. Тихонова О.В. Фінансова безпека України: кримінально-правові та кримінологічні основи: монографія. Київ, 2015. 484 с.

20. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 108 с.

21. Юрків Н.Я. Регіональні чинники фінансової безпеки реального сектору економіки. Фінанси України. 2011. №12. С. 99—110.

22. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ: Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.

23. Марченко О.М. Концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства. Вісник Львівського університету. Сер.: Економічна. 2003. Вип. 32. С. 104—110.

24. Гудзь О.Є. Діагностика економічних можливостей агроформувань щодо забезпечення фінансової безпеки в кризових деформаціях. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. 2009. Вип.17, Т.2. С. 623—628.

25. Грушко В., Лаптев С., Кошембар Л. Фінансова безпека бізнесу: податковий аспект. Київ: Університет економіки і права "КРОК", 2010. 256 с.

26. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. / 2-ге вид., переробл. Київ: НІСД, 2015. 348 с.

27. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1. С. 98—103.

28. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

29. Підхомний О. Класифікація чинників фінансової безпеки України: теоретичний і практичний аспекти. Бізнес Інформ. 2015. №1. С. 284—290.

30. Васильчак С. В., Бричка Б.Б., Музика Т.П., Доманська Н. А. Фінансова безпека підприємств аграрного сектора. Науковий вісник НАТУ України. 2011. № 6. С. 91—97.

31. Козак Л.С., Багровецька І.В. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Економіка і управління. 2008. № 13. С. 97—101.

32. Мулик Я. І. Сутність поняття "фінансова безпека підприємства": систематизація наукових поглядів. Збірник наукових праць ВНАУ. 2013. № 3. С. 195—206.

References:

1. Vasyl'tsiv, T. H., Voloshyn, V.I., Bojkevych, O. R. and Karkavchuk, V. V (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and mechanisms of ensuring], Liha-Pres, Lviv, Ukraine, available at: http://lv-niss.gov.ua/content/articles/files/mono_2012-d47ce.pdf (Accessed 25 Feb 2026).

2. Mochernyj, S. V., Larina, Ya. S., Ustenko, O. A. and Yurij, S. I. (2005), *Ekonomichnyj entsyklopedychnyj slovnyk* [Economic Encyclopedic Dictionary], vol. 1, Svit, Lviv, Ukraine.

3. Horiacheva, K.S. (2003), "Financial security of the enterprise: essence and place in the system of economic security", *Ekonomist*, vol. 8, pp. 65—67.

4. Pekin, A. (2016), *Finansovyj analiz pidpriemstva: teoretychni ta prykladni aspekty* [Financial analysis of an enterprise: theoretical and applied aspects], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

5. Rudnichenko, I.E. M. (2013), "Threat, risk, danger: the essence and relationship with the system of economic security of the enterprise", *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, vol. 25 (1), pp. 188—195, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/есmепi_2013_25\(1\)_23/](http://nbuv.gov.ua/UJRN/есmепi_2013_25(1)_23/) (Accessed 25 Feb 2026).

6. Il'ina, A. V. and Huba, O. I. (2012), "Threats to the economic security of the state in the context of customs taxation", *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Ekonomika*, vol. 2, pp. 82—88, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_13 (Accessed 25 Feb 2026).

7. Vasyl'tsiv, T. H. and Popovichenko, Yu. A. (2012), "Strategic principles of the policy of ensuring the economic security of entrepreneurship in Ukraine", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 33, pp. 262—268, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_33_33 (Accessed 25 Feb 2026).

8. Plietnykova, I.L. (2010), "Approaches to determining the essence and value of the intellectual capital of railway transport", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. № 29, pp. 272—277.

9. Yachmen'ova, V. M. and Osmanova, Z. O. (2010), "The essence of the concepts of "adaptation" and "adaptability", *Visnyk Natsional'noho*

universytetu "L'vivs'ka politekhnik". Problemy ekonomiky ta upravlinnia, vol. 684, pp. 346—353.

10. Laptiev, M.S. (2018), "The influence of internal environmental factors on the economic security of a private higher education institution", Vcheni zapysky Universytetu "KROK". Seriiia "Ekonomika", vol. 3 (51), pp. 181—186, available at: <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/86> (Accessed 25 Feb 2026).

11. Pojda-Nosyk, N. N., Bacho, R. J., Potoki, H. F. and Makarovych, V. K. (2021), "Conceptual principles for ensuring the financial security of joint-stock companies in Ukraine", Biznesinform, vol. 8, pp. 162—172.

12. Zadoia O. A. (2021), "Formation of a competitive environment in the railway transport of Ukraine", Ekonomika ta upravlinnia natsional'nym hospodarstvom, vol. 62. S. 28—33.

13. Sosnovs'ka, I. M. (2015), "The concept and importance of economic security of production and economic activity of enterprises", Efektyvna ekonomika, vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/'op=1&z=4303> (Accessed 25 Feb 2026).

14. Koriniev, V.L. (2012), "Problems of economic security of sectors of the domestic economy at the current stage of their development", Derzhava ta rehiony. Seriiia: Ekonomika ta pidpriemnytstvo, vol. 4, pp. 44—48.

15. Yermoshenko, M.M. (2001), Finansova bezpeka derzhavy: natsional'ni interesy, real'ni zahrozy, stratehiya zabezpechennya [Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

16. Titova, S. P. (2010), "Fundamentals of forming the financial component of economic security of agricultural enterprises", Ekonomika APK, vol. 9, pp. 96—101.

17. Baranovs'kyj, O. I. (2004), Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia) [Financial security in Ukraine (assessment methodology and support mechanisms)], Kyivs'kyj natsional'nyj torhovel'no-ekonomichnyj un-t., Kyiv, Ukraine.

18. Pasternak-Taranushenko, H.A. (2003), Ekonomichna bezpeka derzhavy. Metodolohiia zabezpechennia [Economic security of the state. Methodology of provision], Kyivs'kyj ekonomichnyj instytut menedzhmentu, Kyiv, Ukraine.

19. Tykhonova, O.V. (2015), Finansova bezpeka Ukrainy: kryminal'no-pravovi ta kryminolohichni osnovy [Financial security of Ukraine: criminal law and criminological foundations], Kyiv, Ukraine.

20. Sukhorukovm A. I., and Ladiukm O. D. (2007), Finansova bezpeka derzhavy [Financial

Security of the State], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

21. Yurkiv, N.Ya. (2011), "Regional factors of financial security of the real sector of the economy", Finansy Ukrainy, vol. 12, pp. 99—110.

22. Blank, I.A. (2004). Upravlenye fynansovoj bezopasnost'ju predpriyatiya [Management of the financial security of the enterprise], Elga, Nika-Center, Kyiv, Ukraine.

23. Marchenko, O.M. (2003), "Conceptual principles of managing the financial security of an enterprise", Visnyk L'vivs'koho universytetu. Ser.: Ekonomichna, vol. 32, pp. 104—110.

24. Hudz', O.Ye. (2009), "Diagnostics of economic opportunities of agricultural formations for ensuring financial security in crisis deformations", Zbirnyk naukovykh prats' Podil's'koho derzhavnoho ahrarno-tekhnichnoho universytetu, vol. 17, no. 2, pp. 623—628.

25. Hrushko, V., Laptiev, S. and Koshebar, L. (2010), Finansova bezpeka biznesu: podatkovyj aspekt [Financial security of business: tax aspect], Universytet ekonomiky i prava "KROK", Kyiv, Ukraine.

26. Liashenko, O. M. (2015), Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva: monohrafiia [Conceptualization of Enterprise Economic Security Management: Monograph], NISD, Kyiv, Ukraine.

27. Arefieva, O. V., & Kuzenko, T. B. (2009), "Economic foundations of forming the financial component of economic security", Aktualni problemy ekonomiky, vol. (1), pp. 98—103.

28. Zahorodnij, A.H. and Bozniuk, H.L. (2007), Finansovo-ekonomichnyj slovnyk. [Financial and Economic Dictionary], Znannia Kyiv" Ukraine.

29. Pidkhomnyj, O. (2015), "Classification of factors of financial security of Ukraine: theoretical and practical aspects", Biznes Inform, vol. 1. C. 284—290.

30. Vasylychak, S. V., Brychka, B.B., Muzyka, T.P. and Domans'ka, N. A. (2011), "Financial security of enterprises of the agricultural sector", Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy, vol. 6. S 91—97.

31. Kozak, L.S. (2008), "Conceptual and methodical foundations of the formation of the mechanism for ensuring the financial security of the enterprise", Ekonomika i upravlinnia, vol. 13, pp. 97—101.

32. Mulyk, Ya. I. (2013), "The essence of the concept of "financial security of an enterprise": systematization of scientific views", Zbirnyk naukovykh prats' VNAU, vol. 3, pp. 195—206.

Отримано редакцією журналу / Received: 09.03.26

Процеженовано / Revised: 13.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.03.26